

Kraków 28.08.2023

Dr hab. Łukasz Albański, prof. UP
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

**Recenzja pracy doktorskiej
magister Idit Perelmuter
nt. Educational Situations of Bilingual Students with Learning Disabilities
at School Hand in Hand. The Case Study
napisanej pod kierunkiem naukowym
promotor dr hab. Danuty Kopeć, prof. UAM**

Wprowadzenie

Rozprawa Idit Perelmuter składa się z 409 stron, 9 rozdziałów, zawiera 11 tabel i jedno przedstawienie graficzne. Badania są oparte na dużej liczbie cytowanych prac (27 stron w bibliografii), odnoszących się do literatury przedmiotu. Rozprawa porusza bieżące kwestie w edukacji językowej z uwzględnieniem sytuacji edukacyjnej uczniów z trudnościami w uczeniu się. Rozprawa została napisana w języku angielskim.

Problematyka podjęta w pracy doktorskiej podejmuje zagadnienie położenia edukacyjnego uczniów z trudnościami w uczeniu się w kontekście szkolnictwa dwujęzycznego oraz wielokulturowości społeczeństwa izraelskiego. Badanie jest oparte na stadium przypadku szkoły prowadzonej przez *Hand in Hand Association*. Teoretyczna konstrukcja pracy została zbudowana wokół teorii systemów ekologicznych autorstwa Urie Bronfenbrennera, w której zostały wymienione trzy główne systemy: ekosystem, makrosystem i mikrosystem. Jak zauważyła Autorka we wprowadzeniu, mimo, że Izrael jest nazywany krajem imigrantów, wciąż brakuje prac, które odnosiłyby się do położenia edukacyjnego dwujęzycznych uczniów z trudnościami w nauce. Dlatego, jednym z celów pracy jest wypełnienie tej luki. Ponadto, przeprowadzone badania zostały określone jako inspiracja dla przyszłych badań w tym polu. Praca zawiera także rekomendacje dla szeroko pojętej praktyki pedagogicznej, które mogą zostać wykorzystane przez innych badaczy, nauczycieli, pracowników społecznych, a także inne osoby zainteresowane tą problematyką do praktycznego wdrożenia w obszarze badań nad edukacją językową i niepełnosprawnościami.

Struktura pracy

Praca składa się z czterech głównych części: konceptualizacji teoretycznej, metodologicznych podstaw pracy, wyników badania oraz rekomendacji. W pierwszej części pracy są dyskutowane w oparciu o literaturę przedmiotu takie zagadnienia jak dwujęzyczność, trudności w uczeniu się oraz podstawy rozwojowe dziecka. Teoretyczna część pracy dostarcza istotnych informacji na temat teorii systemów ekologicznych Bronfenbrennera i Modelu Wielowymiarowego Rozwoju Dziecka (Multidimensional Developmental Model), które zostały użyte podczas badań. Oprócz teoretycznych podstaw badania pozostałe rozdziały stanowią przewodnik po społeczeństwie izraelskim i tamtejszym systemie edukacji, co pozwala na lepsze zrozumienie istniejących tam podziałów społecznych i będących ich następstwem wyzwań edukacyjnych.

Pierwszy rozdział pracy został zatytułowany "Bilingualism in the view of the subject literature". Zawiera on szerokie wprowadzenie do różnych podejść i praktyk w polu dwujęzyczności dziecięcej. Autorka zwraca swoją uwagę m.in. na rolę otoczenia społecznego dziecka oraz na strategię językowe w rodzinie (podrozdziały 1.2.1 and 1.2.2). Omawia zalety i wady dwujęzyczności (podrozdział 1.1.3). Przygląda się również polityce oświatowej zorientowanej na edukację językową, uwzględniając występujące tam różne podejścia i programy proponowane z myślą o dwujęzycznych uczniach (podrozdziały 1.3.1 i 1.3.2).

W drugim rozdziale zatytułowanym "Learning disabilities in the view of the subject literature", Autorka skupia się na kluczowym pojęciu w swojej pracy, przywołując bogaty materiał na ten temat, co dobrze ilustruje wielość różnych wymiarów i definicji towarzyszących zagadnieniu trudności w uczeniu się. Wymienia poszczególne trudności w uczeniu się (podrozdział 2.2), dostarcza opisu funkcjonowania uczniów z trudnościami w uczeniu się (podrozdział 2.3) oraz opisuje rolę czynnika środowiskowego w postawianiu i przeciwdziałaniu trudności w uczeniu się (podrozdział 2.4). W zakończeniu rozdziału Autorka analizuje trudności w uczeniu się w oparciu o wybrane przez siebie modele teoretyczne - Wielowymiarowego Rozwoju Dziecka (podrozdział 2.5.1) oraz teorii ekologicznych systemów Bronfenbrennera (podrozdział 2.5.2).

Rozdział trzeci jest poświęcony pięciu obszarom rozwoju dziecka, czyli biologicznym, poznawczym, emocjonalnym, moralnym i społecznym podstawom rozwoju człowieka (podrozdziały od 3.2 do 3.6). Celem tego rozdziału jest przede wszystkim przedstawienie ważnych cech dzieciństwa w okresie szkolnym.

Rozdział czwarty dostarcza ogólnych informacji na temat różnorodności kulturowej społeczeństwa izraelskiego. Autorka omawia różne wymiary identyfikacji tożsamości zbiorowej (podrozdział 4.1) oraz prowadzi rozważania nad idea wielokulturowości w doświadczeniu społeczeństwa izraelskiego (podrozdział 4.2).

Rozdział piąty jest ostatnim rozdziałem teoretycznym pracy, w którym została poruszona kwestia system edukacyjny w Izraelu. Zadaniem tego rozdziału jest dostarczenie opisu struktury systemu edukacyjnego z uwzględnieniem kwestii edukacji specjalnej (podrozdział 5.2) oraz edukacji językowej (podrozdział 5.4). W szczególności zaś Autorka stara się analizować system edukacyjny z perspektywy mniejszościowej.

W rozdziale szóstym Autorka skupia się na metodologicznych podstawach pracy. Wskazanymi celami badania są opis i analiza położenia edukacyjnego uczniów z trudnościami w uczeniu się w szkole podstawowej prowadzonej przez Hand in Hand Association z perspektywy różnych aktorów społecznych – uczniów, rodziców oraz nauczycieli, a także z formalnego i nieformalnego aspektu funkcjonowania takiej szkoły. Autorka postawiła cztery problemy badawcze. Główny problem badawczy został sformułowany następująco: *what are the educational situations of bilingual students with learning disabilities in the elementary school of the Hand in Hand Association?* Pozostałe trzy szczegółowe problem badawcze odnoszą się do poszczególnych systemów w teorii Bronfenbrennera – ekosystemu, makrosystemu i mikrosystemu. Przeprowadzone badania były skonstruowane zgodnie z paradygmatem badań jakościowych. Autorka wskazała stadium przypadku jako metodę badawczą, korzystając z analizy dokumentów urzędowych i pogłębionych wywiadów indywidualnych. Ponadto dookreśliła, że analiza dokumentów była oparta o wytyczne krytycznej analizy dyskursu. Przedstawiła także schemat analizy dokumentów z ich podziałem na dwie kategorie – ekosystemu i makrosystemu, oraz z uwzględnieniem podziału na okres pandemii koronawirusa i ogólnych kontekstów systemu edukacyjnego w Izraelu. Autorka przeprowadziła 47 wywiadów (dyrektorzy szkoły - 4, nauczyciele - 22, rodzice – 11 uczniowie – 10). Przytoczyła niezbędne informacje na temat swoich informatorów oraz przedstawiła strategię prowadzenia wywiadów. W zakończeniu omówiła dylematy etyczne towarzyszące jej podczas badania.

Rozdział siódmy zawiera wyniki i wnioski z przeprowadzonej analizy dokumentów. Struktura tego rozdziału odpowiada kolejności postawionych problemów badawczych oraz celów badawczych. Oprócz konsekwentnie realizowanej strategii badawczej, Autorka w sposób systematyczny i wnikliwy analizuje treści dotyczące istoty edukacji językowej i organizacji dwujęzycznego nauczania w odniesieniu do danej partii tekstu. Jednostka analizy

została uporządkowana według poszczególnych systemów z teorii Bronfenbrennera, które dostarczają także niezbędnego klucza interpretacyjnego w ich wyjaśnieniu. Pomimo wielu zawartych w tym rozdziale informacji zachował on logiczną i przejrzystą strukturę.

W rozdziale ósmym czytelnik ma możliwość zapoznania się z wypowiedziami badanych. Z tego względu, jest to rozdział, który szczególnie cenię. W tym rozdziale Autorka przedstawia cztery typy czynników: oficjalne, osobiste, środowiskowe, wspierające. Każdy z nich jest analizowany osobno i w odniesieniu do poszczególnych aktorów społecznych – uczniów, rodziców, nauczycieli oraz innych przedstawicieli oświaty. Sam rozdział jest niezwykle rozbudowany, gdyż jego objętość przekracza 100 stron. Podobnie jak w poprzednim rozdziale, także ten rozdział zawiera sporo informacji, gdyż każdy z wymienionych powyżej czynników Autorka stara się omówić jak najdokładniej.

Ostatni z rozdziałów rozprawy, rozdział dziewiąty jest poświęcony wnioskowi i rekomendacjom. Przegląd wniosków z pracy w pełni oddaje jej monumentalny charakter. Autorka wykazała także, że udało jej się udzielić odpowiedzi na podstawione w pracy cele badawcze oraz problemy badawcze. W przypadku badań edukacyjnych szczególnie ważną rolę w ocenie wartości pracy badawczej pełnią rekomendacje dla praktyki pedagogicznej. Tutaj należy podkreślić, że Autorka zaproponowała imponującą liczbę rekomendacji, przypisując je do każdego z analizowanych typów systemu. Niektóre z rekomendacji są skierowane do konkretnej grupy odbiorców, np. Ministerstwa Edukacji. Zaproponowane rekomendacje zawierają cenne sugestie dla różnych podmiotów w polityce edukacyjnej.

Podsumowanie

Przedłożona do oceny rozprawa jest ambitnym dziełem i wpisuje się w bieżące trendy badań nad edukacją językową uczniów z trudnościami w uczeniu się. Przedstawione w niej zagadnienie jest nie tylko cenne z perspektywy dyskusji akademickiej, ale także ma swój wymiar praktyczny, który został dobrze oddany poprzez przedstawione w pracy wnioski i rekomendacje dla przyszłych działań różnych aktorów w systemie edukacyjnym.

Należy wyróżnić następujące pozytywne cechy rozprawy:

1. Przedmiot badań jest nowatorski w polu badań nad edukacją językową, gdyż skupia się na uczniach z trudnościami w uczeniu się.
2. Na podstawie zebranego materiału empirycznego Autorka była w stanie zrealizować zobowiązania, których podjęła się w rozdziale metodologicznym tzn. zrealizować cele

oraz przedstawić analizy i interpretację będące odpowiedzią na postawione problemy badawcze.

3. Przedstawiona strategia badawcza w pracy jest spójna, odpowiednia do celów badania oraz poprawnie zastosowana.
4. Wnioski są właściwie uzasadnione.
5. Zapis bibliograficzny jest poprawny.

Następujące elementy wymagają korekty/uwagi Autorki:

1. W kopii pracy, którą otrzymałem do recenzji, jeden z akapitów powtarza się dwukrotnie (strona VI).
2. Autorka podała różną liczbę badanych uczniów, raz napisała, że było ich 10, a z informacji dotyczącej płci badanych wynika, że 12 osób brało udział w badaniach (strona 142).
3. Wydaje się, że niektóre części pracy zawierają zbędne informacje dla jej całości. Na przykład, w podrozdziale 3.4 Autorka opisuje szczegółowo koncepcje rozwoju osobowości według Freuda, mimo, iż nie jest ona wykorzystana w dalszych etapach pracy dotyczących wyników badań. Z tego względu, rekomenduję krytyczny przegląd treści w rozdziałach teoretycznych pracy pod kątem jej ewentualnej publikacji.

Wniosek końcowy

Przedstawiona do oceny praca doktorska magister Idit Perelmuter spełnia warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595, z późn. zm.). Wyrażając pozytywną opinię na temat pracy, wnoszę o dopuszczenie magister Idit Perelmuter do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Łukasz Albański